

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Ельвіра ЛУЗІК
«__» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

**Тема: «Трансформація соціального інтелекту студентської молоді під час
війни»**

Виконавець: здобувач групи ПП-426 Білявська Катерина Вячеславівна

Керівник: старший викладач Дацун Олена Вікторівна

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕЄВА

КИЇВ 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

« » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Білявської Катерини Вячеславівни

1. Тема кваліфікаційної роботи «Трансформація соціального інтелекту студентської молоді під час війни» затверджена наказом ректора від 22.03.2024 №422/ст.
2. Термін виконання роботи: з 29.01.2024 р. до 16.06.2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 57 сторінок, з них обсяг основного тексту 40 сторінок, список використаних джерел нараховує 37 позиції.
4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Теоретичний аналіз дослідження трансформації соціального інтелекту студентської молоді під час війни; Висновки до першого розділу; Розділ 2. Емпіричне дослідження трансформації соціального інтелекту студентської молоді під час війни; Висновки до другого розділу; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.
5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): 9 таблиць та 5 малюнків.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	29.01.2024	29.01.2024
2.	Формулювання теми, мети, завдань дослідження. Написання вступу. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	12.02.2024	12.02.2024
3.	Написання першого розділу. Подання керівникові на перевірку	25.03.2024	25.03.2024
4.	Написання другого розділу. Подання керівникові на перевірку	22.04.2024	22.04.2024
5.	Оформлення роботи. Подання керівникові на перевірку	01.05.2024	01.05.2024
6.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.05.2024	20.05.2024
7.	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	25.05.2024	25.05.2024
8.	Подання остаточного варіанта роботи на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	27.05.2024	27.05.2024
9.	Подання кваліфікаційної роботи на рецензування	05.06.2024	05.06.2024
10	Захист роботи	10.06.2024	

7. Дата видачі завдання: «29» січня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Олена ДАЦУН

(підпис керівника)

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Катерина БЛЛЯВСЬКА

(підпис випускника)

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Трансформація соціального інтелекту студентської молоді під час війни»: 57 сторінок, 37 використаних джерел та літератури, 9 додатків.

Об'єкт дослідження – соціальний інтелект.

Предмет дослідження – трансформація соціального інтелекту студентської молоді під час війни.

Мета дослідження полягає у виявленні тенденції змін, що відбуваються в соціальному інтелекті у студентської молоді під час війни.

У кваліфікаційній роботі розкрито проблему трансформації соціального інтелекту студентської молоді під час війни. Описано психодіагностичні методики для дослідження предмета та отримані в процесі їх використання результати, а саме ми дослідили рівень соціального інтелекту студентської молоді за методикою діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен; за методикою діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) результати до війни та під час статистично значимих змін не зазнали; за опитувальником «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» встановлено, що у студентської молоді виявлено статистично значиму позитивну динаміку за показником емпатії.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можна застосовувати для практичної реалізації в діяльності психологів щодо оптимізації соціального інтелекту та розв'язанні проблем які виникли внаслідок негативного впливу війни на людей.

**СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ, СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ, ВІЙНА,
ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	9
1.1. Соціальний інтелект як предмет психологічних досліджень.....	9
1.2. Теоретичний аналіз впливу війни на соціальний інтелект.....	14
Висновки до першого розділу.....	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	17
2.1. Організація емпіричного дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик.....	17
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження по виявленню тенденцій трансформації соціального інтелекту студентської молоді під час війни.....	23
2.3. Практичні рекомендації щодо оптимізації соціального інтелекту в умовах війни.....	34
Висновки до другого розділу.....	36
ВИСНОВОК.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	42
ДОДАТКИ.....	45

ВСТУП

Актуальність. Розвиток особистості в умовах сьогодення важко уявити без врахування соціального інтелекту, адже від нього залежать навички ефективної комунікації в суспільстві та здатність до активної соціокультурної адаптації. Студентська молодь, перебуваючи на етапі розвитку основного соціального потенціалу людини, має найбільші освітні та когнітивні показники, в порівнянні з іншими групами. Провідною діяльністю в цій соціально-віковій групі є навчання, що є вирішальною складовою в процесі становлення спеціаліста певної професійної сфери. На даному етапі розвитку, людина змінює уявлення про себе та оточення, вчиться бачити себе у соціумі цілісною особистістю. Тому соціальний інтелект має надзвичайно важливе значення для студентства, що є активною соціальною спільнотою.

Аналіз наукової літератури, присвяченої дослідженням даної проблеми виявив, що існує декілька підходів до розгляду соціального інтелекту. Один, вбачає соціальний інтелект як вид загального інтелекту. Прихильники іншого підходу стверджують, що він пов'язаний з іншими видами інтелекту, але є самостійною структурою людської психіки.

Дослідженням соціального інтелекту займались як зарубіжні так і вітчизняні психологи, серед яких відомі представники зарубіжної психології: Е. Торндайк, Г. Айзенк, Т. Хант, Г. Олпорт, Ф. Вернон, Дж. Гілфорд, Д. Кітлінг, Р. Ріджіо та багато інших. Варті уваги й роботи таких українських дослідників як: С. Редько, А. Большакова, С. Кравчук, С. Харченко, О. Карапетрова, О. Милославська та інші що зробили вагомий внесок в наукову базу досліджень даного явища.

Новизна обраної проблеми. Попри численні дослідження соціального інтелекту та факторів що визначають його становлення, проблема трансформації соціального інтелекту під час війни є на сьогодні ще недостатньо висвітленою та вивченою. Саме це зумовило вибір теми нашого кваліфікаційного дослідження.

Мета дослідження: виявити тенденції змін, що відбуваються в соціальному інтелекті у студентської молоді під час війни.

Для досягнення мети визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Здійснити теоретичний аналіз джерел з проблеми дослідження, розкрити зміст поняття «соціальний інтелект»;
2. Підібрати інструментарій та здійснити емпіричне дослідження соціального інтелекту у студентської молоді під час війни;
3. Здійснити аналіз та інтерпретацію отриманих даних дослідження, що проводилось до повномасштабного вторгнення та під час війни.
4. На основі отриманих результатів сформулювати практичні рекомендації щодо оптимізації соціального інтелекту в умовах війни.

Об'єкт дослідження: соціальний інтелект.

Предмет дослідження: трансформація соціального інтелекту студентської молоді під час війни.

Методи дослідження: Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети були застосовані такі методи дослідження:

- теоретичні – теоретико-методологічний аналіз проблеми, систематизація наукових літературних джерел, порівняння та узагальнення наявних теоретичних та емпіричних даних;

- емпіричні – використовувалися психодіагностичні методики, спрямовані на дослідження соціального інтелекту, зокрема, методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен, методика діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер), опитувальник «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» та авторська анкета для визначення пережитого досвіду під час війни.

- статистичні – математична обробка даних з використанням статистичних критеріїв, критерій t-Ст'юдента для залежних вибірок.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх можливості застосування для практичної реалізації в діяльності психологів щодо оптимізації соціального інтелекту та розв'язанні проблем які виникли внаслідок негативного впливу війни на людей.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 37 найменувань. Робота ілюстрована 9 таблицями та 5 малюнками. Загальний обсяг основного тексту роботи складає 40 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

1.1 Соціальний інтелект як предмет психологічних досліджень

Історія вивчення соціального інтелекту починається в середині ХХ століття, хоча перші концепції пов'язані з цим поняттям виникають ще в 20-х роках ХХ століття. Вчені США є піонерами у вивченні соціального інтелекту, оскільки саме їх дослідження склали наукову базу уявлень про цей феномен. Вони визначили, що соціальний інтелект обумовлюється здатністю людини будувати успішну комунікацію з навколишнім світом. Дане твердження дало початок концепції розуміння соціального інтелекту в психологічній науці та науці загалом.

Поняття соціального інтелекту з'явилося завдяки Едварду Торндайку, який вбачав у ньому вміння індивіда розуміти інших людей та впливати, взаємодіяти з ними, адаптуватися до соціальної поведінки [35].

Наприкінці 30-х років до досліджень Торндайка долучається Гордон Олпорт й разом вони визначають здатність соціального інтелекту забезпечувати повноцінну взаємодію людини з її оточенням [27], [29].

В той же час, канадський вчений британського походження Філіп Вернон, який працював разом з Г. Олпортом, висунув власне визначення поняття соціального інтелекту, а саме – комплексне утворення, що дозволяє людині розрізняти особистісні риси оточуючих, співпереживати їм, відчувати зовнішні соціальні стимули і орієнтуватися в актуальних соціальних питаннях й на основі цього успішно взаємодіяти з соціумом.

Перший тест, який орієнтувався на розвинені в той час уявлення про соціальний інтелект, з'являється ще у 1928-му році – «The George Washington Social Intelligence Test» (GWSIT), розроблений Т. Хантом. І хоч GWSIT спочатку набув великої популярності – його показники мали високі кореляції з оцінками академічного

інтелекту, при цьому низькі з особистісними характеристиками, а саме рівнем екстраверсії, соціальною сміливістю, дружелюбністю, тощо, пізніше він був розкритикований вченими [36].

Вони вважали, що GWSIT перевантажений визначеннями вербальних здібностей, а відмінності в значеннях соціального інтелекту викривляються відмінностями у рівні абстрактного інтелекту; тест неспроможний розмежувати академічний та соціальний інтелекти та має труднощі у перевірці на валідність [33].

Після критики науковцями цього тесту втрачається інтерес до самого феномену соціального інтелекту і на тридцять років, а саме в 30-60-ті роки ХХ століття майже щезає з лексику психологів. Слід згадати моделі інтелекту за Спірменом та Терстоуном, в яких соціальний інтелект взагалі не згадується [12].

І ось, вже в 1965-му році Дж. Гілфорд представляє проєктивну шестифакторну «Методику дослідження соціального інтелекту», в якій він мінімізував вербальний зміст ситуацій і спрямував особливу увагу на аналіз особливостей поведінки саме у реальних життєвих ситуаціях. Методика ґрунтувалася на аналітично-факторних дослідженнях Дж. Гілфорда та його колег з університету Південної Каліфорнії, що проводились протягом двадцяти років, й завершилася створенням кубічної моделі структури інтелекту. Соціальний інтелект в цій моделі виокремлюється як здатність людиною розуміти власну поведінку й дії оточуючих у процесах пов'язаних із соціальною взаємодією [33].

Дж. Гілфорд вбачав у соціальному інтелекті систему інтелектуальних здібностей, що не залежать від факторів загального інтелекту і пов'язану, передусім, з пізнанням поведінкової інформації; здатність розуміти як вербальну так і невербальну поведінкову експресію оточуючих, прогнозувати їх поведінку; здатність розуміти різноманітні життєві ситуації.

Згідно з концепцією Дж. Гілфорда, вміння пов'язані з соціальним інтелектом, так само як і вміння загально інтелектуальні, можуть бути визначені в просторі трьох змінних – зміст, операція, результат. Вчений виокремив одну операцію – пізнання, зосередивши свої дослідження саме на пізнанні поведінки. Гілфорд описав шість факторів цієї здібності, а саме:

- Елементи поведінки – здатність визначати в контексті як вербальні так і невербальні експресії поведінки.
- Класи поведінки – здатність визначати загальні властивості в окремих потоках ситуативної інформації.
- Відносини поведінки – здатність усвідомлювати відносини, які встановились між одиницями інформації про поведінку.
- Системи поведінки – здатність розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії між особистостями та зміст їх поведінки.
- Перетворення поведінки – здатність правильно сприймати зміни у значеннях поведінки в різних ситуаційних контекстах.
- Результати поведінки – здатність до передбачення наслідків дій, виходячи з доступної інформації.

Феномен соціального інтелекту, завдяки дослідженням Дж. Гілфорда, в другій половині ХХ століття переходить до розділу вимірюваних конструктів і набуває реальної ваги та значення в подальших психологічних практиках [7].

На думку Ганса Айзенка поняття соціального інтелекту звучить так: «рівень здібностей, котрий фактично демонструє людина у своїй поведінці. Він є продуктом взаємодії між природою та вихованням, між генетичним потенціалом та навколишньою симуляцією» [28].

В 1978-му році Д. Кітлінг висунув гіпотезу про те, що соціальний інтелект може бути частиною загального інтелекту, проте під час дослідження академічного інтелекту, соціальної інтуїції та соціальної зрілості Кітлінг не виявив кореляції між соціальним та загальним інтелектом, до того ж не було підтверджено, що рівень соціального інтелекту не є пропорційним рівню академічного [32].

Того ж не зміг довести і Р. Ріджио, але він, принаймні, встановив факт існування вербального інтелекту та інтелекту абстрактних суджень [34].

П.Гонда у співпраці з М. Квейхагеном та К. Скай дали таку дефініцію соціального інтелекту: вміння людиною аналізувати чужу поведінку й узгоджено діяти з нею визначають її рівень соціального інтелекту [31].

Таким чином, рівень соціального інтелекту притаманного особистості залежить від того наскільки вона має розвинуті «індивідуальні задатки, здібності, властивості, що фасилітують набуття індивідом особистісного досвіду, умінь, навичок, соціальних дій і контактів» [2, с. 145].

Дослідженнями у сфері соціального інтелекту та його структурних елементів займалися і українські вчені.

Наприклад, А. Большакова працювала над взаємозв'язком соціального інтелекту та схильністю особистості до окремих стилів гумору. Дослідниця дійшла висновку, що високий рівень соціального інтелекту притаманний людям, що для зближення з оточенням схильні обирати афіліативний гумор та, при цьому, уникають агресивного [3].

С. Кравчук та Т. Ковпак спробували знайти зв'язок між соціальним інтелектом людини та її схильністю до прощення і дійшли до наступного: особи, які мають високу схильність до прощення, вирізняються здатністю налагоджувати здорову комунікацію з оточуючими та можуть аналізувати міжособистісну взаємодію для подальшої включеності у комунікативну ситуацію [9].

Також, над розширенням знань в сфері соціального інтелекту працювала С. Харченко. Вона досліджувала вплив на рівень соціального інтелекту батьківської родини, визначивши необхідність формування у дитини автономії у стосунках для покращення цього показника. При цьому вона не знайшла доказів тому, що стиль виховання суттєво впливає на цей феномен [23].

Ще, як приклад, можна привести дослідження на тему впливу соціального інтелекту на вибір стратегій реагування у ситуаціях з високою імовірністю конфлікту О. Карапетрової, в яких вона визначила закономірність між зростанням рівню соціального інтелекту та вибором респондентами більш конструктивних стратегій подолання напружених ситуацій [5].

Повертаючись до історії загальносвітових досліджень, необхідно зауважити, що вивчення соціального інтелекту призводить, наприкінці 20 ст., до появи близьких за змістом до останнього конструктів, а саме емоційного та практичного інтелектів і, відповідно, досліджень в цих напрямках.

Наразі науковцями залишається невирішеною проблема чіткості щодо сутності понять «соціальний інтелект» і «емоційний інтелект» та взаємозв'язку між ними. Вперше ця тема активізувалася після виходу в 1995 році наукової праці Деніела Гоулмана, де вчений описав модель емоційного інтелекту в якій були виокремлені когнітивні здібності та особистісні характеристики індивіда. Спочатку дослідник наголошував на тезі, що емоційний інтелект є поняттям значно ширшим за змістом, аніж соціальний, але після критики цієї позиції з боку його колег, вчений змістовно відокремив сенси цих понять за емоційними та соціальними здатностями особистості. При цьому, такі складові емоційного інтелекту як емпатія та емпатійна точність, все ж були ним зараховані й до структури соціального інтелекту особистості [30].

На думку української психологині О. Милославської, яка також досліджувала сутність цих понять, вони є незалежними. Вона відзначала, що емоційний інтелект є здатністю людини до емоційної саморегуляції, опису та розуміння власних емоційних станів й розпізнавання емоцій оточуючих, а соціальний – глобальною здатністю людини, яка формується її особистісними, комунікативними, поведінковими та інтелектуальними якостями [13].

Дослідження у цій сфері української психологині О. Старинської (2022 р.), привели її до висновку, що зміст поняття соціального інтелекту за обсягом ширший, на противагу поняттю емоційного, адже стосується не лише здатностей та знань особистості щодо емоцій, але й поведінки індивіда в суспільстві. Складність у відокремленні цих понять, на її думку, полягає в емоційній забарвленості багатьох складових соціального інтелекту, а значним вирізняючим фактором для останнього є лише здатність людини до прогнозування поведінки, своєї чи інших. Проте, як емоційний, так і соціальний інтелекти мають спільні функції, як от забезпечення успішності взаємодії особистості з оточуючими чи ефективність її адаптації до різноманітних життєвих ситуацій [19].

В додаток до всього вищезгаданого, слід зауважити, що значна частина досліджень у сфері соціального інтелекту пов'язана з певною віковою категорією, зокрема науковці розглядають його особливості в дошкільному, шкільному чи

підлітковому віці. Також багато вивчався феномен соціального інтелекту студентської молоді [14], [22], [24], [25], [26].

Проте, сьогодні, особливо в нашій країні, актуалізувався ще один аспект даної проблематики, що обумовлюється умовами підвищеної небезпеки, і це, в даний момент, є визначальним фактором.

1.2 Теоретичний аналіз впливу війни на соціальний інтелект

Такі масштабні військові конфлікти, як в Україні, радикально змінюють як зовнішні умови життя, так і внутрішній світ людини. Війна значно впливає на особистість, спричиняючи відчутні зміни в її емоційному стані, поведінці та сприйнятті реальності. На відміну від мирного часу, коли є можливість дивитись в майбутнє та планувати навіть на роки вперед, війна забирає в нас можливість бути певним в завтрашньому дні та значно збільшує відчуття невизначеності.

За статистикою ВООЗ (Всесвітня Організація Охорони Здоров'я) близько 10% людей, які переживають збройні конфлікти, у подальшому матимуть значні проблеми з психічним здоров'ям, а ще 10% змінять свою поведінку на таку, яка заважатиме їм ефективно й раціонально функціонувати у суспільстві [21].

Вченими встановлено, що найпоширенішими негативними психічними проявами в умовах збройних конфліктів є тривога, відчуття напруженості, часті нервування, депресія чи просто пригнічений настрій, та психосоматичні проблеми, пов'язані з безсонням та різноманітними болями в області живота, спини. Частими реакціями на такі ситуації також є гостра реакція на стрес, погіршення пам'яті, дитяча поведінка або поведінка старої людини [37].

Перебування в таких, потенційно небезпечних, умовах, у багатьох випадках приводить до тривалого відчуття тривоги, страху, розгубленості, що в подальшому впливає на адаптацію особистості до повсякденного життя та на здатність до побудови та підтримки міжособистісних відносин (вони можуть ставати більш напруженими та нестабільними, або ж навпаки, спільний досвід виживання може зміцнити соціальні зв'язки).

Війна може змусити індивіда знаходити нові способи самовираження та комунікації, відмовлятися від звичних форм соціальних активностей. Зазвичай, людина в таких умовах обирає основним каналом спілкування та підтримки онлайн-платформи, на кшталт соціальних мереж, месенджерів, тощо. Також, військові конфлікти часто змушують людину з нової сторони поглянути на життєві цінності, пріоритети, своє місце у світі [18].

На думку відомого психолога ХХ століття Еріка Еріксона, війна виступає катализатором кризи ідентичності, особливо у людей молодого віку, розуміння яких себе та своєї ролі в суспільстві ще формується [14].

За даними дослідження проведеного аналітичним центром Cedos наприкінці 2022 року щодо впливу війни на молодь в Україні, було зафіксовано такі зміни серед молоді: погіршення психічного здоров'я та стану організму в цілому; погіршення доступу до якісних освітніх та медичних послуг; проблеми з доступом до таких ресурсів як мобільний зв'язок чи інтернет; постійна тривога про безпеку не лише свою, а й всіх рідних та близьких; вимушене переселення в інший населений пункт або ж переміщення за кордон через війну, труднощі з можливістю самореалізуватись та працевлаштуватись.

Одночасно з цим, серед молоді зростає кількість активних громадян, що хочуть бути корисними та навіть займаються волонтерством чи благодійністю. Краща соціальна згуртованість та збільшення патріотичних настроїв сприяють зростанню бажання населення залишитись в Україні, а також плануванню свого повернення на звичне місце проживання тих людей, які були змушені виїхати за кордон через війну. Незважаючи на те що війна додає надзвичайний фактор невизначеності в життя потерпілих, все ж серед української молоді існує єдине прийнятне бачення майбутнього України.

На жаль, існують значні прогалини в дослідженнях довгострокового впливу війни на особистість. Нам необхідно краще розуміти, особливо в контексті небезпечної ситуації в нашій країні, як підтримувати психологічне здоров'я особистості у воєнний та післявоєнний періоди – для цього потрібно більше

досліджень, які б розглядали, як саме військові конфлікти впливають на різноманітні аспекти психологічного розвитку та зміни у міжособистісних відносинах.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз наукової літератури засвідчує що проблема соціального інтелекту широко досліджувалась.

Визначено, що серед науковців існує багато різноманітних поглядів щодо соціального інтелекту, його сенсу, структури та зв'язку з іншими феноменами. Дослідники часто вбачають в соціальному інтелекті складне, динамічне явище, що включає сукупність здібностей людини до соціальної взаємодії та визначає успішність соціальної адаптації.

Підкреслено, що багато досліджень було зосереджено на відношенні соціального інтелекту щодо емоційного, але при цьому одностайної відповіді щодо цієї проблеми серед наукових кіл все ще не існує.

Зауважено, що ґрунтовні дослідження особливостей соціального інтелекту проводилися в аспектах різних вікових категорій, зокрема й студентської молоді. Хоча проблематика психологічного здоров'я особистості, змін в поведінці та комунікації є неймовірно актуальною в теперішніх умовах, виявлено, що наявної кількості та обширності досліджень недостатньо для якісного та всеохоплюючого подолання проблем та наслідків пов'язаних зі змінами в психологічному стані людини та її міжособистісних відносинах з оточуючими у воєнний та післявоєнний час.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Організація емпіричного дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик

Сучасна психологічна література пропонує різноманітні підходи у вивченні соціального інтелекту. Часто в своїх дослідженнях вчені використовують не лише методики які діагностують саме соціальний інтелект, а й ті що вимірюють особливості спілкування, контроль поведінки, здатність людини до співробітництва, рівень емпатії тощо.

Виходячи з теоретичного матеріалу, його аналізу та висновків, нами було проведено експериментальне дослідження для виявлення трансформацій соціального інтелекту студентської молоді під час. Умовно дослідження проводилось в два етапи. Перший етап – накопичення діагностичних даних впродовж жовтня – листопада 2021 року. На другому етапі було проведено повторне тестування цих самих учасників дослідження вже в березні – квітні 2024, тобто вже під час повномасштабного вторгнення.

Основними завданнями емпіричного дослідження визначені наступні:

1. Організувати емпіричне дослідження на виявлення тенденції змін, що відбуваються в соціальному інтелекті у студентської молоді під час війни.
2. Виконати кількісний та якісний аналіз результатів емпіричного дослідження, порівняти результати до та під час війни.
3. На основі отриманих результатів сформулювати практичні рекомендації щодо оптимізації соціального інтелекту в умовах війни.

Учасникам було запропоновано пройти наступні психодіагностичні методики:

1. Методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен;
2. Методика діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер);
3. Опитувальник «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла»,

Також респондентам запропоновано пройти заповнити авторську анкету для визначення пережитого досвіду під час війни (Додаток А)

Базою дослідження був обраний Національний авіаційний університет. Загальна вибірка дослідження склала 40 осіб: жінки та чоловіки віком від 20 до 26 років. Розподіл вибірки за статтю зображено на рис 2.1.1.

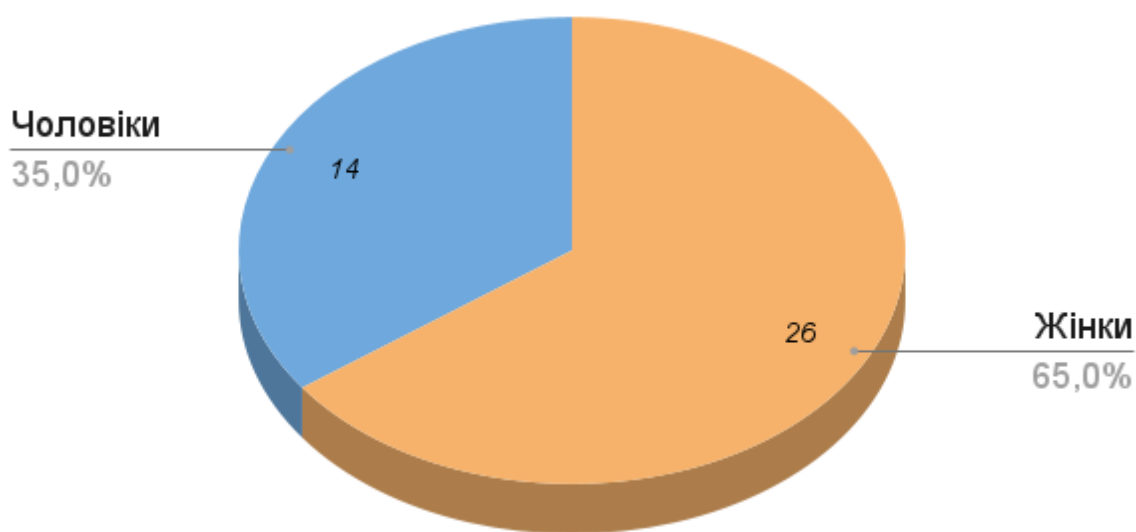

Рис. 2.1.1. Відсотковий розподіл вибірки за статтю

Згідно з опитуванням респондентів, вибірку склали 26 жінок (65%) та 14 чоловіків (35%). Опитування респондентів здійснювалось за допомогою онлайн застосунку Google Forms та їх попередньо було проінформовано про анонімність даного дослідження.

Методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен (Додаток Б) є найпопулярнішим і найбільш розповсюдженим інструментом дослідження соціального інтелекту чи його частин в нашій країні. Даний тест складається з 4 субтестів:

- субтест 1 «Історії з завершенням», що дозволяє оцінити здатність людини передбачити наслідки поведінки. Згідно з інтерпретацією тесту високі оцінки

притаманні особам, які вміють передбачати наслідки поведінки оточуючих, і, відповідно, низькі оцінки мають люди, які не досить добре розуміють вплив поведінки на наслідки в певних ситуаціях. Особистості, які мають високі показники в цьому субтесті, здатні передбачати подальшу поведінку людей, спираючись на досвід та аналіз реальних ситуацій комунікації, розуміння почуттів, намірів чи думок учасників спілкування. При цьому вони можуть помилятися, якщо люди з якими вони будуть мати справу поведуться нетипово, або ж неочікувано для певної ситуації. Також їм властиве вміння чіткої побудови стратегії власної поведінки для досягнення поставлених цілей. Особи з низькими показниками субтесту можуть часто помилятися, потрапляти в конфліктні чи небезпечні ситуації через своє невміння правильно уявляти результати дій, своїх чи оточуючих, погано орієнтуються в загальноприйнятих правилах та нормах поведінки.

- субтест 2 «Групи експресії» розрахований на дослідження здібностей людини до логічного узагальнення та аналізу невербальних реакцій інших людей. Високі результати за другим субтестом свідчать про здатність ефективно розуміти почуття, наміри та емоційний стан оточуючих, не тільки за вербальними проявами, а й за рухами, жестами та міміці. Такі люди чутливі до невербальної експресії та звертають значно більше уваги саме на неї. Читання міміки та жестів інших, а також здатність співставляти їх з іншими проявами, в тому числі і вербальними, вважають основною складовою інтуїції. Люди з низькими результатами мають труднощі в розумінні невербальних реакцій оточуючих та більше орієнтуються на мовленнєву експресію, хоча все одно можуть помилятися в інтерпретації вербального змісту повідомлень, адже не беруть до уваги супроводжуючу мову рухів тіл;
- субтест 3 «Вербальна експресія» єдиний суто вербальний субтест. Він дозволяє виміряти здатність людини розуміти зміну в значеннях схожих вербальних реакцій зважаючи на контекст ситуації. Високі оцінки вказують на здатність людини правильно інтерпретувати зміст слів співрозмовника, гарно розуміють та пристосовуються до тону розмови, проявляють рольову пластичність. Люди

з низькими оцінками мають низьку чутливість до вербальних проявів інших людей, погано орієнтуються в контексті ситуації та можуть робити помилки як в підборі власних слів так і в розумінні смислового наповнення розмови в цілому;

- субтест 4 «Історія з доповненням» визначає здатність розуміти логіку розвитку ситуацій та значення поведінки людей в даних ситуаціях. Високі показники в цьому субтесті отримують люди, які здатні розпізнавати структуру міжособистісних ситуацій в динамічному спектрі, вміють аналізувати непересічні ситуації взаємодій між учасниками комунікацій, розуміють логіку їх розвитку та фіксують зміни в ситуації при включенні до неї нових учасників. Користуючись логічними висновками вони здатні добудувати відсутні ланки у прогресії таких взаємодій, прогнозувати поведінку співрозмовників та знаходити причини відповідних дій. Також такі люди здатні адекватно відображати наміри чи потреби учасників комунікації та наслідки їх поведінки, орієнтуються в правилах та нормах, які регулюють поведінку в соціумі. Особи, які мають низькі значення в цьому субтесті, часто зіштовхуються з труднощами в аналізі ситуацій міжособистісних взаємодій, мають низьку адаптивність до різних систем відносин між людьми. За загальним фактором ваги в структурі соціального інтелекту цей субтест є найбільш інформативним та комплексним.

Обробка результатів відбувається в кілька етапів. Підраховується кількість правильних відповідей відповідно до ключа, тобто збираються «сирі» бали за кожним субтестом. Далі «сирі» бали переводять у стандартні значення та на їх основі проводиться інтерпретація результатів.

Дана методика дозволяє визначити не лише загальний рівень соціального інтелекту, а й розширити інтерпретацію за допомогою профілю соціального інтелекту, що визначається відношенням результатів за субтестами [7].

Методика діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) призначена для вивчення здатності людини управляти своїми емоціями та поводитися відповідно до ситуації, тобто для визначення рівня комунікативного контролю.

Респонденту пропонується відповісти на 10 запитань закритого типу, які передбачають лише відповіді «Так» і «Ні».

Інструкція: «Уважно перечитайте 10 висловлювань, які відображають реакції на деякі ситуації у спілкуванні. У відповідності до власного переконання дайте оцінку кожному висловлюванню: правильне «+», неправильне «-».» (Додаток В).

Аналіз результатів здійснюється шляхом підрахунку результатів відповідно до ключа, де за відповіді «Так» на всі висловлювання (крім 1, 5, 7 на які за ключем передбачена відповідь «Ні») нараховують по одному балу. Ключ до методики представлено в таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1.

Ключ обробки результатів за методикою діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер)

Відповідь	Номер твердження
Так	2, 3, 4, 6, 8, 9, 10
Ні	1, 5, 7

Набрана кількість балів свідчить про рівень комунікативного контролю, де: результат менше 4 свідчить про низький рівень, 4-6 балів говорять про середній рівень, та результат більше 6 балів - про високий рівень комунікативного контролю [10].

Опитувальник «Методика оцінки емоційного інтелекту Н.Холла» це метод дослідження емоційного інтелекту, та, як вже зазначалось в теоретичному розділі, поняття «емоційний інтелект» і «соціальний інтелект» психологічній науці ще не вдалось диференціювати повністю та окремі частини емоційного інтелекту часто розглядають складниками соціального інтелекту.

Інструкція: «Нижче вам будуть запропоновані висловлювання, які так чи інакше відображають різні аспекти вашого життя. Будь ласка, оберіть один варіант до кожного висловлювання, виходячи з оцінки ваших відповідей:

- Повністю не згоден (-3 бали);
- В основному не згоден (-2 бали);
- Частково не згоден (-1 бал);
- Частково згоден (+1 бал);
- В основному згоден (+2 бали);
- Повністю згоден (+3 бали).» (див. Додаток Д)

Опитувальник заснований на змішаній моделі емоційного інтелекту та розрахований на дослідження як його загального рівня так і 5-ти виділених складових частин, а саме: емоційної обізнаності, управління емоціями, самомотивації, емпатії, розпізнавання емоцій інших людей. Відповіді включають наступні варіанти: повністю не згоден, в основному не згоден, частково не згоден, частково згоден, в основному згоден, повністю згоден. Ключ до методики представлено в таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2.

Інтерпретація результатів за опитувальником «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла»

Рівень	Результат парціального EQ	Результат інтегративного EQ
Високий	14 і більше	70 і більше
Середній	8 – 13	40 – 69
Низький	7 і менше	39 і менше

За кожною шкалою (парціального емоційного інтелекту) можна виділити три рівні емоційного інтелекту: результат менше 8 – низький рівень, 8-13 балів свідчить про середній рівень, а більше 13 балів – високий рівень за даною шкалою. Інтегративний рівень емоційного інтелекту, згідно методики, поділяють на: високий рівень при результаті 70 і більше, 40 – 69 – середній рівень та результат 39 і менше говорить про низький рівень [7].

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження по виявленню тенденцій трансформації соціального інтелекту студентської молоді під час війни

Авторська анкета спрямована на визначення місця перебування респондентів; труднощів, з якими вони могли зіткнутися і пережитого досвіду під час війни в цілому. Вона складається з питань закритого типу, хоча за бажанням респондент міг додатково надати коментар чи уточнення до власних відповідей.

Перше питання звучало так: «Чи вважаєте Ви, що з початком повномасштабної війни ваша життєва ситуація суттєво змінилася?», на яке були отримані відповіді, представлені у таблиці 2.2.1

Таблиця 2.2.1

Відповіді респондентів за питанням анкети стосовно відчуття зміни життєвої ситуації

Відповідь	Кількість респондентів, у %
Так	75
Ні	25

75% респондентів вважають що їх життєва ситуація суттєво змінилась, на противагу 25% які не помітили змін в своїй життєвій ситуації у зв'язку з повномасштабним вторгненням. Зазначимо, що дані зміни стосувались не тільки змін в морально-етичних чи емоційних станах, а також в зміні соціальної ситуації, такої як зміна соціального оточення, кола спілкування, виду діяльності та інше.

Наступне питання спрямоване на визначення місця проживання опитаних під час війни. Відповіді респондентів представлені в таблиці 2.2.2.

Таблиця 2.2.2

Відсоткове співвідношення респондентів за місцем перебування під час війни

Відповідь	Кількість респондентів, у %
-----------	-----------------------------

Залишився(лась) в Україні	77,5
Перемістився(лась) в інший регіон України	22,5
Виїхав(ла) за кордон	0

Більша частина опитаних (77,5%) залишилась на звичному місці проживання, а 22,5% респондентів перемістились в інший регіон України. Особи що, в зв'язку з війною були змушені виїхати за кордон, в нашому дослідженні участі не брали. Нерівномірний розподіл вибірки за даним чинником унеможливорює дослідження впливу зміни місця перебування на трансформацію соціального інтелекту.

Третє питання звучало так «Чи відчували Ви труднощі в спілкуванні з іншими людьми або помітні проблеми в міжособистісних відносинах в умовах війни?» (див. табл. 2.2.3)

Таблиця 2.2.3

Відповіді респондентів за запитанням анкети стосовно появи проблем в міжособистісних відносинах

Відповідь	Кількість респондентів, у %
Так	60
Ні	40

За результатами, 60 % студентів погодились, що відчували труднощі в спілкуванні з іншими людьми або помітили проблеми в міжособистій сфері під час війни. 40% студентів, на це питання відповіли «Ні».

За наступним питанням «З якими ще труднощами Ви зіткнулися в умовах війни? (оберіть всі варіанти які стосуються вас)» були отримані результати представлені на рис. 2.2.1

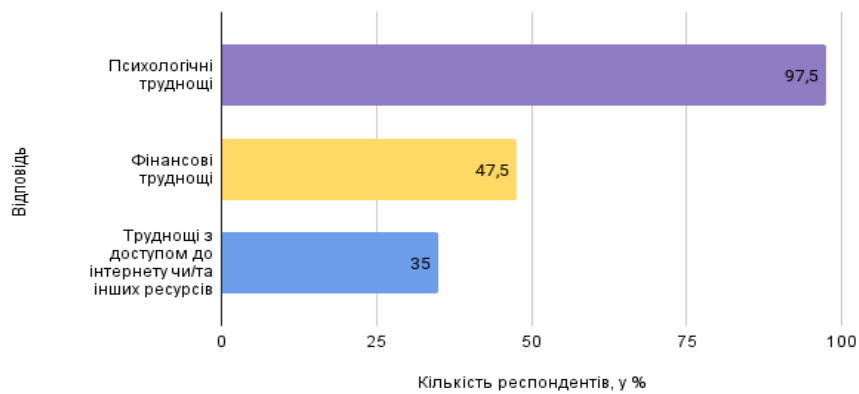

Рис. 2.2.1. Обрані респондентами відповіді за запитанням анкети стосовно інших труднощів з якими вони зіткнулися

97,5% респондентів вказали що зіткнулись з психологічними труднощами, 47,5% додатково вказували фінансові труднощі та 35% опитаних мали труднощі з доступом до ресурсів, таких як інтернет чи мобільний зв'язок.

В основній частині анкети респондентам було запропоновано обрати з переліку тверджень всі, які відповідають їх пережитому досвіду під час війни. Результати подано в таблиці 2.2.4.

Таблиця 2.2.4

Обрані респондентами твердження про пережитий досвід під час війни

Відповідь	Кількість респондентів, у %
Був свідком влучань ворожої зброї	70
Активно і уважно слідкую за новинами	67,5
Поряд з домом немає укриття	60
Близькі люди живуть у зоні активних бойових дій чи прифронтовій зоні	50
Близькі люди служать у ЗСУ, ТРО, ДСНС тощо	50
Перебування у зоні активних бойових дій чи прифронтовій зоні	30
Проживаю поряд з критичною інфраструктурою або іншою можливою ціллю ворожих обстрілів	27,5
Втрата близької людини	20

Маю статус внутрішньо переміщеної особи	10
Близькі люди живуть на окупованій території	2,5
Втрата/пошкодження майна через обстріли	0
Перебування на окупованих територіях	0

Отже, за результатами дослідження виявлено, що 70% студентів були свідками влучань ворожої зброї, чи безпосередньо бачили їх наслідки, а також більше половини опитаних (60%) не мають спеціально облаштованого укриття поряд з домом. Половина респондентів вказали, що мають близьких людей у зоні активних бойових дій чи прифронтовій зоні, а 2,5% навіть мають близьких на окупованих територіях. 30% опитаних студентів самі мають досвід перебування в зонах підвищеної небезпеки. 27,5% проживають поряд з критичною інфраструктурою що підвищує ризик стати цілцю ворожих обстрілів. 50% респондентів вказали, що мають близьких що служать в ЗСУ чи інших подібних структурах. На жаль, 20% респондентів пережили втрату близької людини. 10% мають статус внутрішньо переміщеної осіб. Зважаючи на події в нашій країні, 67,5% респондентів активно слідкують за новинами.

Результати анкетування свідчать про те, що більшість респондентів зіткнулись з травматичним досвідом під час війни та переживають його наслідки. Такі результати підтверджують необхідність проведення детальних досліджень з цієї теми.

Далі, в нашому дослідженні, було проведено методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен. Зазначена методика дозволяє виміряти як окремі здатності до розуміння поведінки, за рахунок чотирьох субтестів: «Історія з завершенням», «Групи експресії», «Вербальна експресія», «Історії з доповненням». Субтести дозволяють діагностують такі провідні здібності у структурі соціального інтелекту як: пізнання класів, пізнання систем, пізнання перетворень та результатів поведінки. Результати за кожним субтестом наведені в таблиці 2.2.5 у відсотках.

Результати дослідження за субтестами методики діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен

Субтест	Кількість респондентів, у %				
	Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
«Історія з завершенням»	2,5	15	47,5	32,5	2,5
«Групи експресії»	0	27,5	55	17,5	0
«Вербальна експресія»	0	5	40	50	5
«Історії з доповненням»	0	12,5	57,5	27,5	2,5

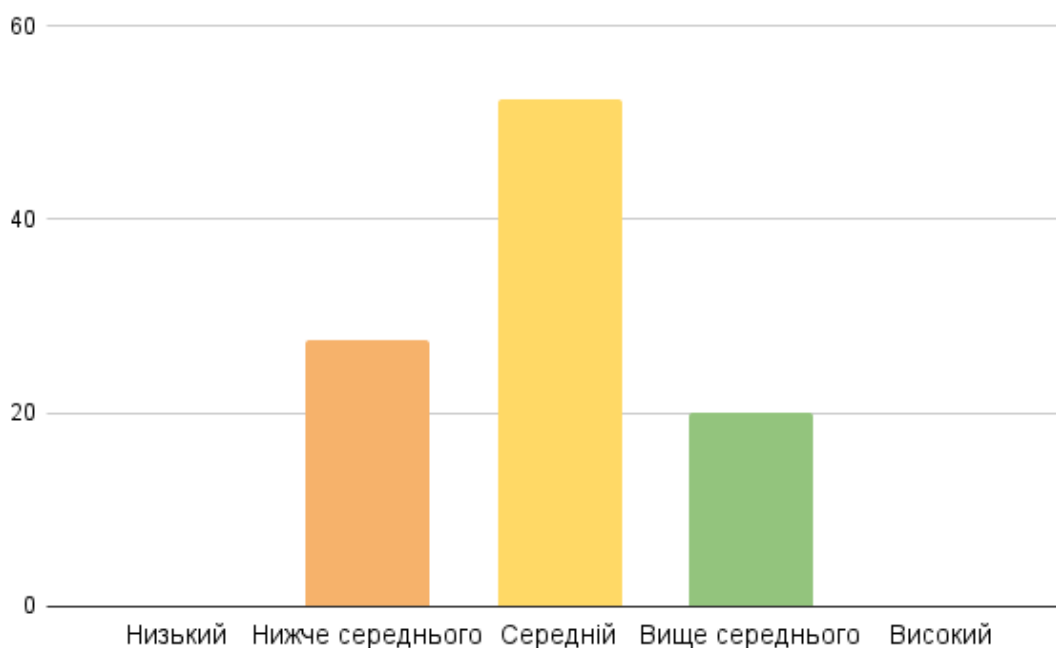

Рис. 2.2.2. Відсоткове співвідношення рівня соціального інтелекту за методикою діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен

За результатами даної методики, 47,5% опитаних отримали середню оцінку за першим субтестом «Історія з завершенням», що вимірює здатність передбачати можливі наслідки дій, та поведінку людей в тій чи іншій ситуації. 32,5% отримали оцінку вище середнього та 2,5% отримали високу оцінку, що говорить про ефективне

передбачення поведінки цими респондентами. Оцінку нижче середнього отримали 15%, а низьку 2,5%, що виражається у поганому розумінні даними студентами наслідків різної поведінки. Це може призводити до частого попадання в конфлікти та неправильного розуміння норм та правил поведінки.

За другим субтестом «Групи експресії», що вимірює фактор пізнання класів поведінки, 55% студентів отримали середню оцінку, 17,5% – «вище середнього». 27,5% отримали результат «нижче середнього», що може свідчить про можливі труднощі в розумінні міміки та жестів, що спонукає більше орієнтуватись на вербальну складову мови.

За наступним субтестом «Вербальна експресія» були отримані такі результати: 5% отримали високу оцінку, 50% оцінку вище середнього, 40% мають середній результат та лише 5% – нижче середнього. Високі оцінки респондентів по цьому субтесту свідчать про гарне розуміння вербальних реакцій інших людей, здатність розуміти їх в повній мірі.

Дослідження за четвертим субтестом «Історії з доповненням» показують що 57,5% респондентів мають середні оцінки за даним субтестом, 2,5% мають високий результат та 27,5% результат вище середнього. Результат нижче середнього отримали 12,5% студентів. Оскільки більшість опитаних отримали середні результати або вище, можемо говорити про їх вміння добре аналізувати різноманітні ситуації у взаємодії з оточенням.

Загальні результати за методикою соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен (див. рис. 2.2.2), свідчать що 52,5% опитаних студентів мають середній соціальний інтелект, в межах середньовибіркової норми. 27,5% мають соціальний інтелект нижче середнього, що може ускладнювати взаємодію з іншими людьми та погіршувати соціальну адаптацію. Соціальний інтелект вище середнього мають 20% опитаних, що говорить про їх кращу контактність, вміння адекватно оцінювати поведінку та її наслідки і проявляти далекоглядність у міжособистісних відносинах.

Слід також додати, що відповідно до уточнень до інтерпретації за профілями соціального інтелекту [7], було виявлено що у 32,5% студентів гармонічний профіль соціального інтелекту, на що вказують відносно високі результати даних

респондентів за всіма субтестами. Ці дані свідчать про гармонізацію структури соціального інтелекту, що часто відбувається з віком. Також отримані результати за даною методикою свідчать, що в 12,5% студентів домінують 2 та 3 субтести, завдяки чому можна говорити про контактність та розвинуту емпатію цих опитаних. 12,5% отримали бали що вказують на домінування 3 і 4 субтестів, що говорить про орієнтацію даних студентів на рольову поведінку та хороше розуміння різних соціальних ролей.

Для діагностики комунікативного контролю було використано методику М. Снайдера. Як зазначалося раніше, методика вперше проводилась до війни, а вдруге вже під час війни на тій самій вибірці студентів. Ці результати наведені нижче на рис. 2.2.3.

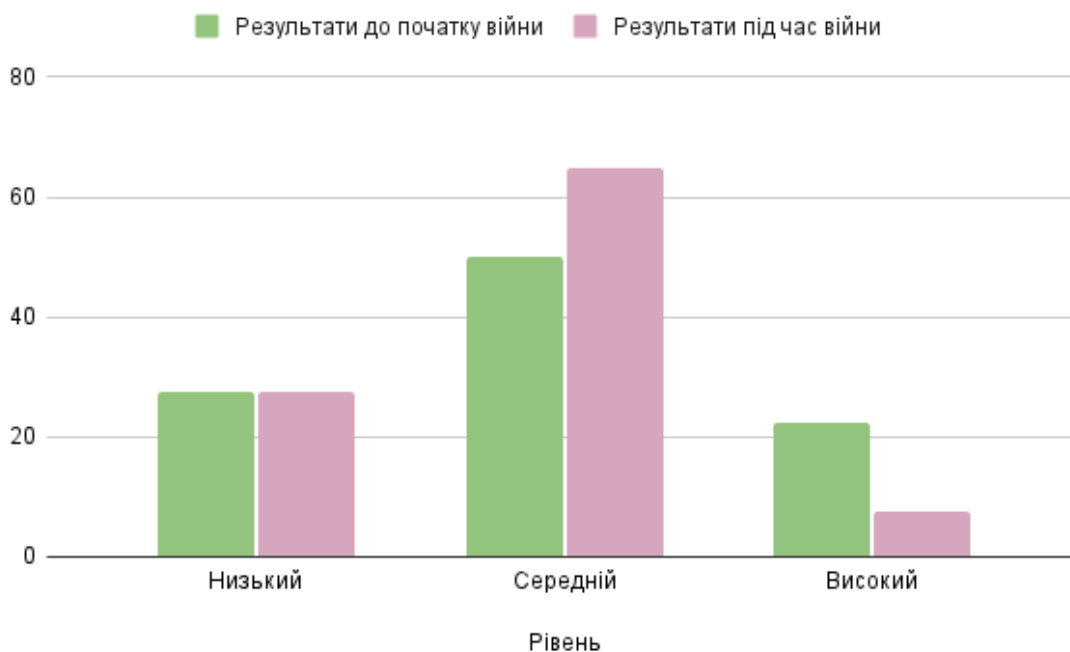

Рис. 2.2.3. Відсоткове співвідношення результатів респондентів за методикою діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) до початку та під час війни

За результатами другої методики до початку війни низький комунікативний контроль було виявлено у 27,5% студентів і така ж кількість мають низький рівень під час війни. Ці респонденти дещо прямолінійні та їх поведінка не завжди співпадає ситуації.

Середній рівень комунікативного контролю до початку війни мала половина опитаних (50%), та під час війни цей відсоток зріс до 65%. Для таких студентів характерна стриманість емоцій, але все ж в своїй поведінці вони достатньо зважають на оточення.

В опитуванні за даною методикою, що відбувалось до війни, 22,5% респондентів мали високий рівень, проте під час повторного проведення методики вже під час війни, високий комунікативний контроль було виявлено лише в 7,5%. Це свідчить що менше людей невимушено почувають себе в компанії та достатньо гнучкі в спілкуванні щоб вживатись в потрібні ролі.

В цілому, можемо говорити про погіршення рівня комунікативного контролю в даній вибірці. Для порівняння результатів до та під час війни, нами була проведена математична обробка з використанням критерія t-Ст'юдента для залежних вибірок, проте значимої відмінності між результатами виявлено не було.

Третьою методикою був опитувальник оцінки емоційного інтелекту Н. Холла. За даною методикою досліджували емоційну обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, рівень емпатії та розпізнавання емоцій інших людей у трьох рівнях вираженості: низький, середній та високий. Результати за шкалами представлені в таблиці 2.2.6 та розподіл респондентів відповідно до рівня інтегративного емоційного інтелекту зображено на рис. 2.2.4.

Таблиця 2.2.6

Результати дослідження за опитувальником «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» до початку та під час війни

Шкала	Кількість респондентів, у %					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	до початку	під час війни	до початку	під час війни	до початку в	під час війни
Емоційна обізнаність	25	30	50	52,5	25	17,5

Управління своїми емоціями	65	75	27,5	22,5	7,5	2,5
Самомотивація	52,5	75	32,5	25	15	0
Емпатія	37,5	32,5	42,5	40	20	27,5
Розпізнавання емоцій інших	47,5	37,5	45	52,5	7,5	10

Отже, за результатами дослідження за опитувальником Н. Холла було виявлено такі результати:

За шкалою «емоційна обізнаність» до початку війни низький рівень було виявлено у 25% респондентів, а вже під час війни цей показник зріс до 30%. Це вказує на можливі труднощі в розпізнаванні та інтерпретації своїх емоцій, що може негативно вплинути на взаємодію з іншими людьми, адже респонденти з низьким рівнем емоційної обізнаності не можуть адекватно розмежувати які свої емоції заважають нормальній взаємодії з оточуючими, а які навпаки є продуктивними. Кількість студентів що мають середній рівень за даною шкалою збільшилась на 2,5%, це 50% при першому зборі даних до війни та 52,5% вже під час повномасштабного вторгнення. Високий рівень при першому зборі даних показали 25% респондентів, а при повторному – кількість зменшилась до 17,5%. Ця частина опитаних значно краще розуміє та оцінює власні емоції, здатна визначити їх вплив на власну поведінку, що також допоможе і з розпізнаванням та інтерпретацією переживань інших людей. Загалом, можемо спостерігати незначне погіршення результатів за першою шкалою.

Кількість респондентів, що отримали низький результат за шкалою «управління своїми емоціями» збільшилось з 60% перед війною до 75% під час війни. Це говорить про те, що більша частина опитаних стала гірше контролювати прояв власних емоцій та часто діє під їх впливом. На 5% зменшилась кількість респондентів з середнім рівнем за даною шкалою, це 22,5% при першому зборі даних та 27,5% вже під час війни, що говорить про те, що їм не завжди вдається контролювати свої емоції, але, загалом, необхідні навички регулювання своїх емоційних проявів вони мають. Інші

респонденти мають високий рівень (7,5% до війни та 2,5% після початку), що вказує на їх спроможність за необхідності стримування небажані емоційні прояви. Спостерігаємо загальне погіршення результатів за другою шкалою.

За шкалою «самотивація» зафіксовано 75% студентів з низьким рівнем під час війни, що на 22,5% більше в порівнянні з результатами до початку війни (52,5%). Звісно потрібно брати до уваги також що наша вибірка повністю складається з студентської молоді, що є важливим аргументом в питанні мотивації та постановки цілей. Середній рівень за даною шкалою отримали 32,5% до війни та 25 під час повномасштабного вторгнення. Виявити високий рівень при повторному зборі даних за даною шкалою не вдалося, хоча такий результат показували 15% опитаних до війни, що говорить про значні труднощі в здатності йти до своєї мети серед нашої вибірки. Такі результати свідчать про погіршення рівня самотивації в наших респондентів.

Значне покращення результатів можемо спостерігати за шкалою «емпатія», адже кількість опитаних з низькими результатами зменшилась (до війни 37,5%, під час – 32,5%). На 2,5 зменшилась кількість респондентів з середнім рівнем, тепер їх виявлено лише 40%, порівняно з 42,5% при першому зборі даних. Кількість високого рівня зросла з 20% до 27,5% опитаних. Це свідчить що респонденти розвивають свою здатність до співпереживання та якісно оцінюють емоційний стан інших. Варто брати до уваги й фактор війни, адже в наш час значно зросла потреба людей в співпереживанні та допомозі, через надзвичайні ситуації та постійну небезпеку.

Результати за останньою шкалою «розпізнавання емоцій інших» виглядають наступним чином: низький рівень до війни мали 47,5%, а під час війни мають 37,5%. Відсоток середньо рівня збільшився з 45% при першому зборі даних до війни до 52,5% під час війни, а високі результати до початку війни мали 7,5%, що при повторному опитуванні під час війни зріс до 10%. Отже, більша частина опитаних студентів здатна до нормального розуміння ситуації, адекватної оцінки емоційного стану оточення, що дозволяє успішно взаємодіяти з ними. Загалом можемо говорити про покращення результатів за даною шкалою, що говорить про кращу здатність респондентів впливати на емоції інших.

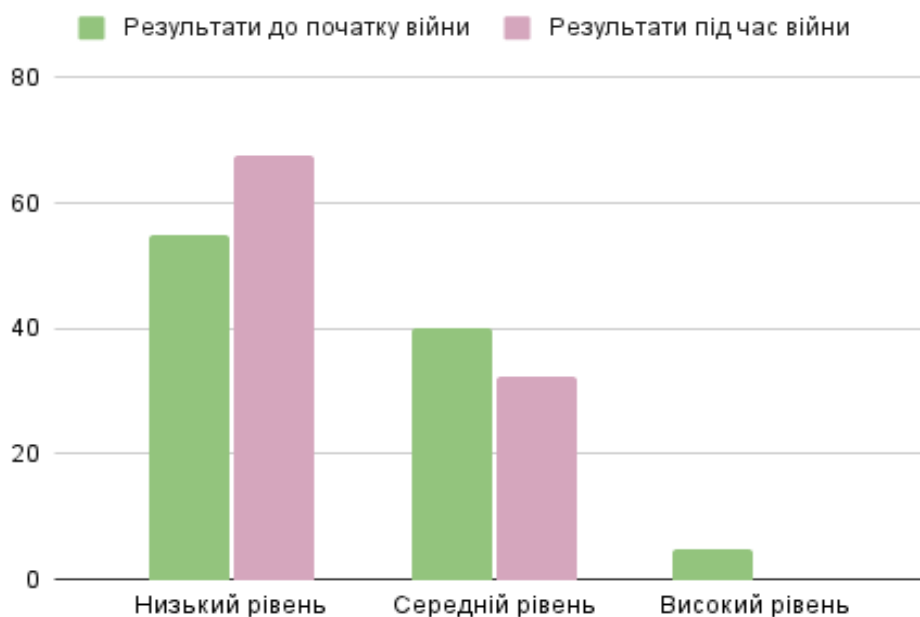

Рис. 2.2.4. Відсоткове співвідношення респондентів за інтегративним рівнем емоційного інтелекту до початку та під час війни

За результатами проведеного дослідження, низький рівень емоційного інтелекту до війни був виявлений в 55% респондентів, а під час війни це показник зріс до 67,5%. Кількість студентів з середнім рівнем зменшилась з 40% при першому зборі даних до війни було 32,5% вже під час війни. Виявити високий рівень при повторному зборі даних не вдалося, хоча такий результат показували 5% опитаних до війни. Загальні результати за методикою Н. Холла, вказують на зменшення рівня емоційного інтелекту студентської молоді. Варто згадати, що емоційна складова тісно пов'язана з соціальною та багато компонентів соціального інтелекту мають емоційне забарвлення, тому важливо брати до уваги й ці результати.

Для виявлення тенденцій змін був використаний критерій t-Ст'юдента для залежних вибірок. Значимі зміни представлені у таблиці 2.2.7

Таблиця 2.2.7

Значимі кореляційні зв'язки між показниками до війни та під час війни

«Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла»		
Шкала	Коефіцієнт кореляції	3.022

«емпатія»	Рівень значимості (p)	0.004
	Вибірка	40

Згідно з отриманими даними, зображеними в таблиці були виявлені статистично значимі, достовірні зміни за шкалою «Емпатія» опитувальника «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» ($p=0.004$). За шкалами «емоційна обізнаність», «управління своїми емоціями», «самотивація», «розпізнавання емоцій інших» а також за результатами методики діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) статистично значимих змін не виявлено, можемо говорити що відмінності між результатами до і під час війни випадкові, незначимі.

Таким чином, виходячи з статистично значущих змін, представлених у таблиці 2.2.7 було виявлено, зміни соціального інтелекту серед студентської молоді під час війни, які виражаються в збільшенні рівня прояву емпатії серед молоді. Зазначену позитивну динаміку, на наш погляд, можна пояснити згуртованістю населення в боротьбі проти спільного ворога, а також, як вже зазначалось раніше, більше половини опитаних респондентів пережили травматичний досвід під час війни та переживають його наслідки, що дозволяє краще співпереживати іншим що також опинились в скрутному становищі.

2.3. Практичні рекомендації щодо оптимізації соціального інтелекту в умовах війни

На основі теоретичного аналізу джерел та результатів нашого дослідження було встановлено необхідність оптимізації соціального інтелекту в умовах війни, адже здатність налагоджувати та зберігати хороші стосунки з людьми є невід'ємною складовою підтримки психічного здоров'я людини.

Можна виділити наступні групи рекомендації щодо покращення соціального інтелекту:

- 1) покращення стану здоров'я;
- 2) самоаналіз;

- 3) дії спрямовані на особистісне зростання;
- 4) робота з власними емоціями;
- 5) пошук підтримки;
- 6) налагодження міжособистісних відносин;

Важко сконцентруватись на своєму психологічному стані без прийняттого стану здоров'я, тому буде доцільно почати з загальних рекомендацій щодо підтримки фізичного стану нашого організму.

Такі фактори як якісне та регулярне харчування та повноцінний сон відіграють вирішальну роль в нашому самопочутті. Важливо приділити увагу й оптимізації режиму дня: завжди знаходити час для відпочинку, робити перерви на роботі та намагатися зменшувати загальне навантаження, в чому може допомогти загальне планування дня (складання плану) навіть в умовах сьогодення. Все ж, якщо були помічені симптоми погіршення стану здоров'я, необхідно негайно проконсультуватися з своїм лікарем.

Наступні рекомендації спрямовані на усвідомлення. Регулярний самоаналіз допоможе краще зрозуміти себе, усвідомити свої бажання та потреби, що, в свою чергу, допоможе виділити те головне чому варто приділити увагу. Важливим є діалог з собою в різних життєвих ситуаціях, що може допомогти не лише з усвідомленням, а й з самооцінкою. Бажано знайти час для себе та можливо приділити його справам що подобаються, своїм хобі. Це допоможе підняти настрій, зняти напругу та знизити вплив внутрішніх стресорів.

Покращення рівня соціального інтелекту неможливе без саморозвитку: варто займатися розвитком своєї уважності, розвивати терплячість та толерантність, знизити рівень очікувань. Також приділити увагу покращенню своїх комунікативних навичок: дослідити нові техніки спілкування, покращити навички співпраці та розв'язання конфліктів, приділяти більше уваги поведінці інших та краще аналізувати її.

Навички міжособистісної взаємодії можна покращити шляхом участі в тренінгах, дискусіях чи різноманітних проектах. Варто збільшити мережу контактів та знайти людей, з якими буде комфортно взаємодіяти. У цьому може допомогти

приєднання до спілок, громадських організацій чи просто активна участь у житті громади.

В час, коли наша країна знаходиться в умовах війни, коли щодня відбуваються жахливі події та новини переповнені негативом, особливої уваги заслуговують наші емоції. Важливо визначати та аналізувати власні емоції, усвідомлювати що ми відчуваємо в даний момент, а також слідкувати за проявами емоцій інших людей, активізувати емпатію.

Попри можливу наявність важких емоцій, важливо не ховатись в собі, а проговорювати проблеми, що при повторі може зменшити напругу та негативний вплив на нас та наш емоційний стан. Варто дозволяти своїм емоціям виходити назовні: якщо хочеться поплакати чи усамітнитись це варто зробити, але варто пам'ятати, що при необхідності, завжди можна звернутись за підтримкою до сім'ї, друзів, інших близьких людей чи до кваліфікованої допомоги.

Значна кількість опитаних студентів вказували що під час війни пережили багато конфліктів та навіть зраду близьких. Дехто навіть зазначав, що перестав спілкуватись з рідними через несумісні переконання та часті конфліктні ситуації. Враховуючи це варто приділити увагу і розв'язанню міжособистісних конфліктів. Потрібно пам'ятати, що ми живемо у важкий період, коли наші емоції часто загострюються та можуть негативно проявлятись, тому важливо намагатись краще контролювати їх. Якщо з цим виникають труднощі можна звернутись різних технік релаксації чи до медитацій.

Якщо конфлікт вже почався, обговорюйте проблему, а не особистісні якості один одного. Не перебивайте, уточнюйте, просіть пояснень щодо ситуацій та самі старайтесь як найкраще, у ввічливій формі й без принижень пояснити власну точку зору.

Підсумовуючи, можна виділити що для оптимізації соціального інтелекту в умовах війни важливо бути відкритим та толерантним, шукати підтримку та допомагати іншим, зважати на власні емоції та покращувати навички комунікації.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи з метою вивчення трансформації соціального інтелекту студентської молоді було проведено дослідження, яке відбувалося в два етапи: до війни та під час. У ході проведення нами емпіричного дослідження, вибірці з 40 студентів було запропоновано пройти діагностику за трьома методиками та пройти анкетування.

- 1) За результатами нашої анкети було зібрано інформацію про пережитий досвід респондентів під час війни. Було підтверджено що майже всі студенти зіткнулися з психологічними труднощами, а також мали різноманітний досвід пов'язаний з війною в нашій країні.
- 2) За результатами методики діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен, було виявлено що половина респондентів має середній рівень соціального інтелекту;
- 3) Аналіз проведення методики діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) показав незначне погіршення результатів під час війни порівняно з результатами до війни, а також зменшення кількості респондентів з високим рівнем комунікативного контролю;
- 4) Керуючись отриманими результатами опитувальника «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» до початку та під час війни на тій самій вибірці студентів, виявлено загальне погіршення рівня емоційного інтелекту, а також таких його складових як емоційна обізнаність, управління своїми емоціями та самомотивація. Проте було зафіксовано покращення розпізнавання емоцій інших та значне підвищення рівня емпатії серед нашої вибірки;

В результаті математичної обробки даних з використанням критерію t-Стьюдента для залежних вибірок, було встановлено значимі зміни за шкалою «Емпатія» опитувальника «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» між результатами респондентів до та під час війни.

Надані практичні рекомендації які допоможуть покращити рівень соціального інтелекту в студентській молоді під час війни та поліпшити стан здоров'я загалом.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-емпіричне дослідження соціального інтелекту у студентської молоді. Отримані нами результати вказують на досягнення мети, а саме було досліджено тенденцій змін, що відбуваються в соціальному інтелекті у студентської молоді під час війни. Це дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Було здійснено теоретичний аналіз джерел що стосуються проблеми соціального інтелекту. На основі розгляду психологічної літератури за темою було розкрито зміст поняття «соціальний інтелект» та основні підходи до його вивчення. Узагальнюючи бачення науковців стосовно предмету нашого дослідження, з'ясовано що соціальний інтелект розглядають як систему здібностей які проявляються в міжособистому спілкуванні та пов'язані з аналізом соціальних ситуацій, вмінням розуміти себе і оточуючих та успішно прогнозувати їх поведінку. Проаналізовано можливий вплив війни на соціальний інтелект та встановлено що тривалий стрес та відчуття тривоги негативно впливають на здатність людини до побудови нормальних міжособистісних стосунків. Дослідженню особливостей соціального інтелекту у студентської молоді приділено достатню кількість уваги, проте проблема впливу війни на соціальний інтелект ще є недостатньо вивчена.

2. Для дослідження тенденцій змін що відбуваються у соціальному інтелекті під час війни було залучено 40 студентів Національного авіаційного університету. Було проведено емпіричне дослідження, яке відбулося в два етапи: перший – до війни, а другий під час війни. В процесі нашого дослідження використано три методики: методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен, методика діагностики комунікативного контролю (М.Снайдер), опитувальник «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» та авторська анкета для визначення пережитого досвіду під час війни. Виявлено рівень соціального інтелекту та які зміни відбулися у наших респондентів в комунікативному контролі, емоційній обізнаності, емпатії, управлінні своїми емоціями та розумінні емоцій інших з початком війни.

3. Було здійснено, аналіз та інтерпретацію отриманих даних дослідження, що проводилось до повномасштабного вторгнення та під час війни, в ході якого визначено:

Керуючись результатами відповідей респондентів на питання анкети, наголошено актуальність та необхідність детальних досліджень соціального інтелекту і впливу війни на нього.

За методикою діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. Саллівен у більшості студентів виявлено середні результати за всіма субтестами, а також середній рівень соціального інтелекту.

Порівняння результатів до війни та під час за методикою діагностики комунікативного контролю (М. Снайдер) засвідчило погіршення контролю поведінки в спілкуванні та її відповідності до ситуації у даної вибірки студентів.

Аналіз проведення опитувальника «Методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла» виявив зниження загального рівня емоційного інтелекту, порівняно з результатами до війни, а також зменшення рівня усвідомлення власних емоцій та їх контролю і погіршення самомотивації. Позитивні зміни зафіксовано за двома іншими шкалами методики, а саме підвищення рівня розпізнавання та впливу на емоції інших і значне покращення емпатії серед респондентів.

Щоб виявити тенденції змін було застосовано t-Ст'юдента для залежних вибірок, та виявлено значні зміни у рівні емпатії в опитаних студентів. За іншими показниками до війни та під час, статистично значимих змін не зафіксовано, зміни в результатах можемо вважати випадковими, незначними.

4. Враховуючи важливість соціального інтелекту в здатності ефективно та комфортно співіснувати з іншими людьми, було розроблено практичні рекомендації щодо оптимізації соціального інтелекту в умовах війни, за допомогою яких студенти можуть покращити рівень соціального інтелекту, а також загальний стан психіки, що допоможе нормалізувати життя навіть в теперішні важкі часи. Вони спрямовані на покращення загального стану здоров'я, усвідомлення власних потреб, саморозвиток, роботу з власними емоціями та розв'язання міжособистісних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. Том I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Випуск 56. 128 с.
2. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI. Психологія обдарованості. Випуск № 8. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 262 с,
3. Большакова А.М. Показники соціального інтелекту як особистісні кореляти схильності до різних стилів гумору. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 3, Т. 1. С. 23-27.
4. Василюк К. Особливості дослідження моральної свідомості особистості в умовах війни //Scientific Collection «InterConf». – 2023. – №. 156. С. 220-223.
5. Карапетрова О.В. Вплив рівня розвитку соціального інтелекту на вибір стратегії реагування у конфліктних ситуаціях. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2021. №2 (22). С. 95-103
6. Карсканова С.В. Розвиток соціального інтелекту майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки». 2014. Вип. 1 (45). С. 59–63.
7. Козляковський П.А. Загальна психологія: Навч. посібник: В 2 т. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Т. II. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. – 240 с
8. Корольчук М., Науменко Н. Аналіз чинників негативних психічних станів особистості до і під час війни (за результатами анкетування) //Вісник Національного університету оборони України. – 2023. – С. 83 – 90.
9. Кравчук С.Л., Ковпак Т.В. Особливості зв'язку соціального інтелекту зі схильністю до прощення. Габітус. Соціальна психологія. Юридична психологія. 2020. №20. С. 239 – 244.

10. Луценко О.Л. Практичні роботи з психодіагностики./ Луценко О.Л.// – Х.: ХНУ ім. Каразіна, 2018.
11. Любочкіна Г. Розуміння соціального інтелекту в науці. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 52 – 58.
12. Ляховець Л.О. Соціальний інтелект: поняття, функції, структура / Л.О. Ляховець // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 128 – 133.
13. Милославська О.В. Особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту та соціального інтелекту. Вісник Національного університету оборони України. 2012. № 5 (30). С. 240 – 245.
14. Мищишин М., Симканич Т. Зміна професійних ціннісних орієнтації студентів-психологів в умовах війни // Вісник Національного університету оборони України. – 2022. – С. 71 – 78
15. Недозим І.В. Психологічні концепції «соціального інтелекту». Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». 2018. № 1. С. 111 – 115.
16. Нікітіна О.П. Вплив війни на стан здоров'я і життєдіяльність здобувачів вищої освіти // Голова організаційного комітету. – 2022. 319 с.
17. Редько С.І. Розвиток соціального інтелекту у майбутніх керівників освітніх закладів. Освітологічний дискурс. 2010. № 2. С. 134 – 143
18. Саковська В.В. Психологічні особливості впливу війни на самоствалення особистості //development of modern science, experience and trends. – 2022. – Т. 3. 377с. .
19. Старинська, О. (2022). Проблема психологічної сутності понять «соціальний інтелект» та «емоційний інтелект»: Науковий дискурс. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, (3(56), С. 40 – 44.

20. Титаренко Т.М. Технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах війни: комплексний підхід / Т. М. Титаренко // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2019. – Вип. 43. – С. 54 – 62.
21. Тюріна, В.О. Вплив військових конфліктів на психічне здоров'я людини: короткий огляд зарубіжних досліджень / Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. поліція України та ін. – Харків : ХНУВС, 2022. – С. 116 – 121.
22. Харченко С.В. Вплив соціального інтелекту на особливості поведінки в ситуації фрустрації та стресу курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання. Право і безпека. 2019. № 1(72). С. 111 – 116
23. Харченко С.В. Вплив чинника батьківської родини на рівень соціального інтелекту особистості. Теорія і практика сучасної психології. 2019. Вип. № 5. Т. 1. С. 75 – 80
24. Харченко С.В. Особливості соціального інтелекту в юнацькому віці / С.В. Харченко // Наук. вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – Вип. 2. – Т. 2. – 2017. – С. 112 – 116.
25. Харченко С.В. Розвиток здібностей соціального інтелекту у майбутніх фахівців сил охорони правопорядку / С.В. Харченко // Матеріали наук.-практ. конф. «Сучасний стан психологічного забезпечення професійної діяльності сил охорони правопорядку» – Х.: НАНГУ, 2017. – С.164 – 167.
26. Шилова Н. І. Соціальний інтелект студентів-психологів як фактор професійної реалізації. Молодий вчений. 2018. № 9 (61). С.180 – 183
27. Allport G. W. Personality: A Psychological. New York: 1937. P. 513 – 516],
28. Eysenck, H.J., and Kamin, Leon J. The Intelligence Controversy. New York: John Wiley, 1981
29. Gardner Howard. Frames of mind. The theory of multiple intelligences New York: Basic Books, 1993. 463 p
30. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 386

31. Gonda P. Interpersonal Problem solving and Social Competence in Children. Handbook of Social Development. New York: 1992. 317 p
32. Keating D. P. A search for social intelligence. Journal of Educational Psychology. 1978. № 70(2). P. 218-223
33. O'Sullivan M., Guilford J.P. Six factor of behavioral cognition: Understanding other people // Journal of Education Measuring. – 1975. – №12. – P. 255-271.
34. Riggio R. E. Social and academic intelligence: Conceptually distinct but overlapping. Personality and Individual Differences. 1991. №.12. P. 695-702
35. Thorndike E. Intelligence and its use. Harper's Magazine. 1920. №140. P.227-234
36. Thorndike E.L., Stein S. An evaluation of the attempts to measure social intelligence // Psychological Bulletin. – 1937. – №34. – P. 275-285.
37. World health report 2001 - Mental health : new understanding, new hope (2001) Geneva: Switzerland : World Health Organization.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Авторська анкета

визначення пережитого досвіду під час війни

Вкажіть ваш вік

Ваша стаття

1. Чи вважаєте Ви, що з початком повномасштабної війни ваша життєва ситуація суттєво змінилася?
 - Так
 - Ні
2. Місце вашого проживання під час війни
 - Залишився(лась) в Україні
 - Перемістився(лась) в інший регіон України
 - Виїхав(ла) за кордон
3. Чи відчули Ви труднощі в спілкуванні з іншими людьми чи помітні проблеми в міжособистісних відносинах в умовах війни?
 - Так
 - Ні
4. З якими ще труднощами Ви зіткнулися в умовах війни?(оберіть всі варіанти які стосуються вас)
 - Фінансові труднощі
 - Психологічні труднощі
 - Труднощі з доступом до інтернету чи/та інших ресурсів
 - Небезпека перебування в зоні бойових дій
5. Позначте твердження, які відповідають пережитому Вами досвіду під час повномасштабного вторгнення:
 - Перебування у зоні активних бойових дій чи прифронтовій зоні
 - Перебування на окупованих територіях
 - Проживаю поряд з критичною інфраструктурою або іншою можливою ціллю ворожих обстрілів
 - Поряд з домом немає укриття
 - Маю статус ВПО
 - Приймаю в себе вдома ВПО
 - Близькі люди живуть поряд з можливими цілями обстрілів, у зоні активних бойових дій чи прифронтовій зоні
 - Близькі люди живуть на окупованій території
 - Близькі люди служать у ЗСУ, ТРО, ДСНС тощо
 - Втрата близької людини
 - Був свідком "прильотів" або бачив наслідки близько від себе
 - Втрата/пошкодження майна через обстріли
 - Активно і уважно слідкую за новинами

Методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М.Саллівен

Характеристика методики

Методика дослідження соціального інтелекту включає 4 субтести:

- субтест 1 «Історії з завершенням»;
- субтест 2 «Групи експресії»;
- субтест 3 «Вербальна експресія»;
- субтест 4 «Історія з доповненням».

Три субтести складені на вербальному стимульному матеріалі і один субтест – вербальний. Субтести діагностують чотири здібності в структурі соціального інтелекту: пізнання класів, систем, перетворенні результатів поведінки (СВС, CBS, СВТ, СВІ). Два субтести у своїй факторній структурі мають також другорядні значення, які торкаються здібностей розуміти елементи і відношення поведінки (СВU, СВR).

Методика розрахована на весь віковий діапазон, починаючи з 9 років. Стимульний матеріал являє собою набір із чотирьох тестових зошитів. Кожний субтест має 12-15 завдань. Час проведення субтестів обмежений.

Інтерпретація композитної оцінки соціального інтелекту

Загальний рівень розвитку соціального інтелекту (інтегрального фактора пізнання поведінки) визначається на основі композитної оцінки.

1. Низький соціальний інтелект – від 0 до 12 балів.
2. Соціальний інтелект нижче середнього (середньослабкий) – 13-26 балів.
3. Середній соціальний інтелект (середньовибіркова норма) – 27-37 балів.
4. Соціальний інтелект вище середнього (середньосильний) – 38-46 балів.
5. Високий соціальний інтелект – 47-55 балів

Нормативна таблиця для визначення стандартних значень по окремих субтестах і тесту в цілому (18-55 років)

Стандартне значення	Субтести				Композитна оцінка
	1	2	3	4	
1	0-2	0-2	0-2	0-1	0-12
2	3-5	3-5	3-5	2-1	13-26
3	6-9	6-9	6-9	5-8	27-37
4	10-12	10-12	10-11	9-11	38-46
5	13-14	13-15	12	12-14	47-55

Методика діагностики комунікативного контролю (М.Снайдер)

Методика призначена для вивчення рівня комунікативного контролю. Згідно з М.Снайдером, люди з високим комунікативним контролем постійно слідкують за собою, добре обізнані, як поводитись, управляють своїми емоційними виявленнями. Разом з тим вони відчують значні труднощі в спонтанності самовираження, не люблять непередбачуваних ситуацій. Люди з низьким комунікативним контролем безпосередні та відкриті, але можуть сприйматися оточуючими як занадто прямолінійні та нав'язливі.

Інструкція. Уважно перечитайте 10 висловлювань, які відображають реакції на деякі ситуації у спілкуванні. У відповідності до власного переконання дайте оцінку кожному висловлюванню: правильне «+», неправильне «-».

Текст з висловлюваннями:

1. Мені здається, що важко наслідувати інших людей.
2. Я міг би покривлятися, щоб звернути увагу оточуючих.
3. З мене міг би вийти непоганий актор.
4. Іншим людям інколи здається, що мої переживання більш глибокі, ніж це є насправді.
5. В компанії я рідко опиняюсь в центрі уваги.
6. В різних ситуаціях у спілкуванні з іншими людьми я часто поведжусь по-різному.
7. Я можу відстоювати тільки те, в чому широко упевнений.
8. Щоб досягти успіхів у справах та у відносинах з людьми, я часто буваю саме таким, яким мене хочуть бачити.
9. Я можу бути дружелюбним з людьми, яких я не терплю.
10. Я не завжди такий, яким здаюся.

Підрахунок результатів: по одному балу нараховується за відповіді «Н» на 1, 5, 7 висловлювання, та за відповідь «В» – на решту.

Інтерпретація результатів

0-3 бали. У Вас низький комунікативний контроль. Ваша поведінка рівномірна (однакова) незалежно від ситуації. Ви здатні до щирого розкриття в спілкуванні. Дехто вважає Вас «невигідним» у спілкуванні через Вашу прямолінійність.

4-6 балів, У Вас середній комунікативний контроль. Ви щирі, але стримані у своїх емоціях, у своїй поведінці зважаєте на оточуючих людей.

7-10 балів. У Вас високий комунікативний контроль. Ви легко вживаєтеся у будь-яку роль, гнучко реагуєте на зміну ситуації, невимушено себе почуваєте та здатні передбачити враження, яке справляєте на оточуючих.

Опитувальник «Методика оцінки емоційного інтелекту Н.Холла»

Інструкція. Нижче вам будуть запропоновані висловлювання, які так чи інакше відображають різні аспекти вашого життя. Будь ласка, оберіть один варіант до кожного висловлювання, виходячи з оцінки ваших відповідей:

- Повністю не згоден (–3 бали)
- В основному не згоден (–2 бали)
- Частково не згоден (–1 бал)
- Частково згоден (+1 бал)
- В основному згоден (+2 бали)
- Повністю згоден (+3 бали)

Текст опитувальника:

1. Для мене як негативні, так і позитивні емоції є джерелом знання про те, як робити вчинки в житті.
2. Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити у своєму житті.
3. Я спокійний, коли відчуваю тиск з боку інших.
4. Я здатний спостерігати зміну своїх почуттів.
5. Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим, щоб діяти у відповідності до запитів життя.
6. Коли необхідно, я можу викликати в собі широкий спектр позитивних емоцій, таких як веселощі, радість, внутрішній підйом і гумор.
7. Я слідкую за тим, як почуваюся..
8. Після того, як щось зіпсувало мені настрій, я можу легко оволодіти своїми емоціями.
9. Я здатний вислухати проблеми інших людей.
10. Я не зациклююсь на негативних емоціях.
11. Я чуйних до емоційних потреб інших.
12. Я можу діяти на інших людей заспокоїливо.
13. Я можу заставити себе знову і знову встати перед перешкодами.
14. Я намагаюсь підходити до життєвих проблем творчо.
15. Я адекватно реагую на настрій, спонукання і бажання інших людей.
16. Я можу легко входити в стан спокою, готовності і зосередженості.
17. Коли дозволяє час, я повертаюсь до своїх негативних почуттів і розбираюсь, в чому проблема.
18. Я здатний швидко заспокоїтися після неочікуваного засмучення.
19. Знання моїх справжніх почуттів важливо для підтримки «хорошої форми».
20. Я добре розумію емоції інших людей, навіть коли вони не проявлені відкрито..
21. Я можу добре розпізнавати емоції за виразом обличчя.
22. Я можу легко відкинути негативні почуття, коли необхідно діяти.
23. Я добре помічаю знаки у спілкуванні, які вказують на те, що інші потребують.
24. Люди вважають мене добрим знавцем переживань інших людей.
25. Люди, які добре усвідомлюють свої почуття, краще управляють своїм життям.
26. Я здатний покращити настрій інших людей.
27. Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.
28. Я добре налаштовуюсь на емоції інших людей.

29. Я допомагаю іншим використовувати їх спонукання для досягнення особистих цілей.

30. Я можу легко відволіктись від переживань і неприємностей.

Ключ

Шкала “емоційна обізнаність” – пункти 1, 2, 4, 17, 19, 25.

Шкала “управління своїми емоціями” – пункти 3, 7, 8, 10, 18, 30.

Шкала “самотивація” – пункти 5, 6, 13, 14, 16, 22.

Шкала “емпатія” – пункти 9, 11, 20, 21, 23, 28.

Шкала “розпізнавання емоцій інших людей” – пункти 12, 15, 24, 26, 27, 29.

Рівні парціального емоційного інтелекту у відповідності до знаку результатів:

14 і більше – високий;

8-13 – середній;

7 і менше – низький.

Інтегративний рівень емоційного інтелекту з урахуванням домінуючого знака визначається за наступними кількісними показниками:

70 і більше – високий;

40-69 – середній;

39 і менше – низький.

Результати анкетування за авторською анкетною

№	Вік	Стать	Чи вважаєте	Чи відчули	Місце вашого проживання під ч	З якими ще труднощами Ви зіткнулися в умо
1	21	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
2	21	Жіноча	Ні	Ні	Перемістився(лась) в інший регіон	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
3	20	Жіноча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
4	21	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
5	26	Чоловіча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
6	22	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
7	20	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
8	25	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
9	22	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
10	21	Жіноча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Неб
11	21	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
12	23	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
13	25	Чоловіча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
14	25	Жіноча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
15	20	Жіноча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
16	22	Жіноча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
17	21	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
18	22	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
19	21	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі
20	21	Жіноча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
21	24	Чоловіча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
22	22	Жіноча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
23	21	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Постійне хвилювання за
24	20	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
25	21	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
26	26	Чоловіча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
27	22	Жіноча	Ні	Ні	Перемістився(лась) в інший регіон	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
28	25	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
29	20	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
30	21	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
31	20	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
32	20	Жіноча	Так	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
33	22	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі
34	20	Чоловіча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Психологічні труднощі
35	23	Жіноча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі, Тру
36	25	Чоловіча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
37	26	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
38	26	Жіноча	Так	Так	Перемістився(лась) в інший регіон	Психологічні труднощі, Труднощі з доступом до
39	21	Жіноча	Ні	Ні	Залишився(лась) в Україні	Психологічні труднощі
40	21	Жіноча	Так	Так	Залишився(лась) в Україні	Фінансові труднощі, Психологічні труднощі

ДОДАТОК И

Зведена таблиця отриманих результатів за методикою діагностики соціального інтелекту
Дж. Гілфорда і М.Саллівен

№	Субтест 1	Субтест 2	Субтест 3	Субтест 4	Рівень соціального інтелекту	
1	9	10	10	8	37	Середній
2	7	8	9	6	30	Середній
3	8	7	11	5	31	Середній
4	2	4	7	9	22	Нижче середнього
5	5	5	9	7	26	Нижче середнього
6	10	10	10	4	34	Середній
7	14	8	11	9	42	Вище середнього
8	10	10	10	12	42	Вище середнього
9	12	5	11	7	35	Середній
10	6	6	10	3	25	Нижче середнього
11	4	5	7	10	26	Нижче середнього
12	3	7	6	7	23	Нижче середнього
13	7	8	9	6	30	Середній
14	9	5	8	7	29	Середній
15	10	7	11	6	34	Середній
16	8	7	11	5	31	Середній
17	12	9	10	10	41	Вище середнього
18	11	5	7	8	31	Середній
19	8	10	10	7	35	Середній
20	3	7	6	7	23	Нижче середнього

21	8	9	11	4	32	Середній
22	9	11	10	9	39	Вище середнього
23	10	9	3	10	32	Середній
24	11	7	12	9	39	Вище середнього

Продовження додатку II

25	3	6	7	8	24	Нижче середнього
26	8	9	11	4	32	Середній
27	7	8	11	6	32	Середній
28	11	7	11	7	36	Середній
29	7	5	4	2	18	Нижче середнього
30	6	4	8	7	25	Нижче середнього
31	12	9	7	9	37	Середній
32	11	7	12	9	39	Вище середнього
33	12	5	11	7	35	Середній
34	9	6	7	8	30	Середній
35	11	10	11	9	41	Вище середнього
36	6	5	8	5	24	Нижче середнього
37	7	7	11	7	32	Середній
38	5	5	7	7	23	Нижче середнього
39	9	10	11	9	39	Вище середнього
40	7	7	7	6	27	Середній

Зведена таблиця отриманих результатів за методикою діагностики комунікативного контролю (М.Снайдер)

№	До початку війни		Під час війни	
1	6	Середній	4	Середній
2	4	Середній	7	Високий
3	4	Середній	2	Низький
4	7	Високий	4	Середній
5	7	Високий	7	Високий
6	4	Середній	3	Низький
7	4	Середній	4	Середній
8	3	Низький	3	Низький
9	3	Низький	4	Середній
10	3	Низький	4	Середній
11	5	Середній	4	Середній
12	3	Низький	2	Низький
13	3	Низький	3	Низький
14	4	Середній	3	Низький
15	7	Високий	4	Середній
16	2	Низький	2	Низький
17	7	Високий	6	Середній
18	4	Середній	4	Середній
19	7	Високий	7	Високий
20	4	Середній	4	Середній
21	2	Низький	2	Низький
22	6	Середній	5	Середній
23	3	Низький	4	Середній
24	3	Низький	2	Низький
25	4	Середній	4	Середній
26	7	Високий	6	Середній
27	7	Високий	6	Середній

28	4	Середній	2	Низький
29	6	Середній	5	Середній
30	2	Низький	2	Низький
31	7	Високий	5	Середній
32	6	Середній	6	Середній
33	5	Середній	4	Середній

Продовження додатку К

34	6	Середній	6	Середній
35	6	Середній	6	Середній
36	7	Високий	6	Середній
37	6	Середній	6	Середній
38	3	Низький	5	Середній
39	5	Середній	6	Середній
40	5	Середній	4	Середній

Зведена таблиця отриманих результатів за опитувальником «Методика оцінки емоційного інтелекту Н.Холла»

№	До початку війни						Під час війни					
	Емоційна обізнаність	Управління своїми емоціями	Самотивація	Емпатія	Розпізнавання емоцій інших	Інтегративний	Емоційна обізнаність	Управління своїми емоціями	Самотивація	Емпатія	Розпізнавання емоцій інших	Інтегративний
1	12	2	12	11	12	49	9	-2	8	11	9	35
2	10	-1	4	12	6	31	13	9	11	13	12	58
3	5	1	10	3	4	23	10	-10	0	0	2	2
4	13	10	11	13	13	60	6	-5	2	13	11	27
5	14	15	17	14	12	72	16	12	13	14	12	67
6	9	-4	4	5	8	22	-1	-8	6	4	9	10
7	17	-10	-1	8	8	22	16	-4	-1	13	9	33
8	13	-6	0	0	-4	3	5	-9	2	-1	3	0
9	8	-2	-2	3	0	7	13	-1	-2	6	3	19
10	14	-12	-14	14	11	13	12	-2	-7	15	7	25
11	10	-1	5	12	11	37	6	-5	2	14	10	27
12	4	8	5	-4	-3	10	8	-2	-2	3	0	7
13	4	6	4	-4	4	14	11	-7	1	6	5	16
14	11	-1	7	9	7	33	-1	-8	6	4	9	10
15	14	12	13	11	12	62	16	-4	-1	13	9	33
16	3	-3	1	-6	-6	-11	1	-10	-12	-12	-9	-42
17	13	2	15	14	15	59	14	-6	3	15	16	42
18	11	4	5	10	1	31	13	-1	-2	12	6	28
19	14	10	12	16	13	65	12	8	13	18	16	67
20	6	2	6	9	6	29	9	-3	5	11	8	30
21	8	-6	2	4	1	9	-1	-6	6	5	9	13
22	12	6	10	11	5	44	9	1	8	11	10	39
23	11	-7	1	6	5	16	9	-7	2	8	9	21

24	5	-6	6	3	4	12	4	1	2	1	0	8
25	6	-3	4	9	10	26	7	0	2	10	11	30

Продовження додаткуЛ

26	16	15	11	12	8	62	14	12	4	14	12	56
27	15	11	16	15	13	70	11	9	7	14	15	56
28	15	5	9	8	7	44	4	-9	2	8	3	8
29	10	11	8	12	11	52	10	1	6	12	6	35
30	1	-10	-12	-12	-9	-42	5	-9	2	-1	3	0
31	13	2	15	14	15	59	10	-4	9	14	9	38
32	13	9	15	5	10	52	14	5	2	12	10	43
33	8	10	9	7	4	38	8	2	6	11	7	34
34	7	9	16	10	8	50	11	8	12	12	9	52
35	15	14	5	-2	14	46	16	12	8	6	14	56
36	11	11	11	16	12	61	-1	15	9	16	10	49
37	12	6	10	9	7	44	9	5	10	12	10	46
38	4	9	3	14	-2	28	8	9	5	14	5	41
39	16	5	8	2	9	40	13	8	7	5	13	46
40	13	3	-3	12	11	36	12	2	-7	15	7	29

Результати емпіричного дослідження

за методикою діагностики комунікативного контролю (М.Снайдер)		
Рівень комунікативного контролю	Коефіцієнт кореляції	-2.377
	Рівень значимості (p)	0.022
	Вибірка	40
за опитувальником «Методика оцінки емоційного інтелекту Н.Холла»		
Шкала «емоційна обізнаність»	Коефіцієнт кореляції	-1.821
	Рівень значимості (p)	0.076
	Вибірка	40
Шкала «управління своїми емоціями»	Коефіцієнт кореляції	-2.803
	Рівень значимості (p)	0.008
	Вибірка	40
Шкала «самотивація»	Коефіцієнт кореляції	-3.013
	Рівень значимості (p)	0.005
	Вибірка	40
Шкала «емпатія»	Коефіцієнт кореляції	3.022*
	Рівень значимості (p)	0.004
	Вибірка	40
Шкала «розпізнавання емоцій інших»	Коефіцієнт кореляції	1.831
	Рівень значимості (p)	0.075
	Вибірка	40
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Коефіцієнт кореляції	-1.848
	Рівень значимості (p)	0.072
	Вибірка	40